

4. Горбач Е. Б. Зміст і структура граматичної компетентності майбутніх перекладачів / Е.Б. Горбач // Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія. Випуск 24. - 2015. – С. 148 – 157
5. Ждан А. Н. Психологические механизмы усвоения грамматики родного и иностранного языков / Ждан А. Н., Гохлернер М. М. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 256 с.
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. Видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва; [пер. з англ. О. М. Шерстюк]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

Науковий керівник: д.п.н., професор Вовк О.І.

М. В. Грам

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ПОХІДНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ІМЕННИКІВ ІЗ СУФІКСОМ -RY (-ERY)

Система мови постійно розвивається, що приводить до збагачення її словникового складу. Нові лексичні одиниці утворюються різними способами: за різними моделями власної системи утворення нових слів, шляхом запозичення готових одиниць з інших мов, а також шляхом розширення значень уже наявних слів. Проте, як зазначає М. М. Шанський, найяскравішим та одним із визначальних процесів у розвитку лексики мови є її постійне та інтенсивне збагачення шляхом утворення нових слів на основі уже наявних [див. 1, 5]. Такий процес часто трапляється в англійській мові.

Поняття «словотвір» розглядається у широкому та вузькому значеннях. З одного боку, як стверджує О. Д. Мешков, під словотвором розуміють процес і правила утворення слів; а з іншого боку – це галузь мовознавства, що займається вивченням способів утворення слів [3, 9]. Основними функціями словотвору є ономазіологічна (створення назв нових об'єктів і явищ) та семантична (фіксування одиниць із новими значеннями) [5, 517].

Словотвір передбачає збагачення мови новими лексичними одиницями. Нові слова утворюються різними способами. В англійській мові вирізняють морфологічні та семантичні способи словотвору. **Морфологічні** способи передбачають утворення нових слів шляхом зміни морфологічної структури вихідного слова. Типи морфологічного словотвору: афіксація (*affixation*), яка поділяється на суфіксацію (*suffixation*), префіксацію (*prefixation*) та суфіксально-префіксальний спосіб (*suffixation-and-prefixation*), зворотний словотвір (*back formation*), скорочення (*clipping*), основоскладання (*compounding*). **Семантичними** є способи творення нових слів шляхом зміни значення слова. До таких належать конверсія (*conversion*), розширення значення (*generalization of meaning*), звуження значення (*narrowing of meaning*), метафора (*metaphor*) та метонімія (*metonymy*).

Похідні слова, які виступають об'єктом нашого дослідження, утворені шляхом **суфіксації** – одного з найпоширеніших способів словотвору в сучасній англійській мові. Суфіксація є приєднанням суфіксів до коренів чи основ [див. 1, 25]. Суфікси не лише змінюють значення слова, а й можуть «перевести» слово з однієї частини мови до іншої (*to read – a reader*) [4, 25]. Приєднуючись до основи, словотвірний суфікс виконує такі функції: 1) переводить вихідну основу до іншого лексико-граматичного розряду (*London – Londoner*); 2) надає вихідній основі іншого конотативного значення (*green – greenish*); 3) змінює іменник чоловічого роду на іменник жіночого роду (*an actor – an actress*). Якщо виокремлювана в слові морфема не виконує жодної з вище зазначених функцій, то вона є не суфіксом (чи префіксом), а закінченням [3, 31].

Існує чимало класифікацій суфіксів за різними критеріями. Зокрема, виокремлюють категоріальні, розрядні, конотативні суфікси, суфікси фемінізації тощо. Один і той самий суфікс може виконувати декілька функцій, наприклад, суфікс *-er* виконує категоріальну функцію (виступає суфіксом віддієслівних іменників, наприклад, *reader*) та розрядну функцію (називає жителя місцевості, позначеного основою, наприклад, *Londoner*) [3, 32].

За ступенем продуктивності виокремлюють продуктивні суфікси, які активно використовуються в утворенні нових слів (*-ize, -er, -ie, -ing, -ist*), малопродуктивні суфікси, які нечасто залучаються до утворення нових слів (*-ee, -ly, -ster, -nik*), і непродуктивні суфікси, котрі втратили здатність утворювати нові слова у ході історичного розвитку мови (*-aceous, -ana, -ard, -esque, -fold, -kin, -ling*) [1, 27].

Англійський суфікс *-ery (-ry)* належить до продуктивних. У сучасній англійській мові цей суфікс приєднується до дієслівних, іменникових та прикметникових основ і надає похідним словам таких значень: 1) сукупність людей, на яких вказує основа (*soldiery*). У цьому випадку суфікс *-ery* приєднується до іменникових та прикметникових основ; 2) сукупність речей, на які вказує основа (*crockery*); 3) поведінка або дія, позначені основою. У цьому випадку суфікс *-ery* приєднується до дієслівної, іменникової та прикметникової основ (*bribery*); 4) місця, де виготовляються предмети, вирощуються тварини чи рослини (*rabbitry*) [1, 39].

Виявлення механізмів утворення похідних англійських іменників із суфіксом *-ery (-ry)* є можливим завдяки поєднанню понять і положень традиційної й когнітивної теорії словотвору. Поняттями традиційної теорії словотвору, застосовуваними в роботі, є похідне слово, словотвірна модель, словотвірне значення, внутрішня форма слова. Виявлення способів утворення похідних слів здійснюється завдяки застосуванню понять і положень когнітивної лінгвістики, основною метою якої є пояснення суті зв'язку між мовою і мисленням. Методологічним інструментом такого вивчення є концептуальний аналіз, пов'язаний із пошуком тих спільних концептів, які підведені під один знак і представляють буття цього знаку як маркера певної когнітивної структури [2, 99]. Похідне слово розглядається в роботі як мовний знак, внутрішня форма якого структурується за допомогою однієї або декількох пропозиціональних схем. Типи таких схем запропоновані С. А. Жаботинською у семантиці лінгвальних мереж [2, 113].

Встановлення лінгвокогнітивних механізмів утворення похідних англійських іменників із суфіксом *-ery (-ry)* здійснюється в декілька етапів. Першим етапом є пошук похідних англійських іменників із зазначеними суфіксами у різних автентичних англомовних джерелах. Другий етап полягає у реконструюванні внутрішньої форми досліджуваних одиниць із застосуванням пропозицій базисних фреймів. На третьому етапі здійснюється побудова словотвірних моделей аналізованих одиниць, що супроводжується визначенням типу вихідної основи та ступеня продуктивності формальної моделі. Четвертим, завершальним етапом є визначення багатозначності формальних схем на основі зіставлення формальних і концептуальних моделей похідних англійських іменників із суфіксом *-ery (-ry)*.

Таким чином, з'ясування лінгвокогнітивних аспектів утворення похідних англійських іменників із суфіксом *-ery (-ry)* є можливим завдяки поєднанню доробку традиційної й когнітивної теорії словотвору. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі синонімії формальних схем досліджуваних похідних слів, а також у можливості застосування запропонованої методики аналізу до вивчення похідних слів з іншими суфіксами.

Список використаної літератури:

1. Бортничук Е. Н. Словообразование в современном английском языке / Е. Н. Бортничук, И. В. Василенко, Л. П. Пастушенко ; под ред. Ю. А. Жлуктенко. – К. : Вища школа, 1988. – 263 с.
2. Жаботинская С. А. Генеративизм, когнитивизм и семантика лингвальных сетей / С. А. Жаботинская // *Doctrina multiplex, verinas una. Учень багато, істина одна* : зб. праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Буніятової / Київський ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. – С. 99–141.
3. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка / О. Д. Мешков. – М. : Наука, 1976. – 248 с.
4. Митрошкина Т. В. Все способы английского словообразования : учебный справочник / Т. В. Митрошкина. – Мн. : ТетраСистемс, 2011. – 176 с.
5. Кубрякова Е.С. О формообразовании, словоизменении, словообразовании и их соотношении / Е. С. Кубрякова // *Известия АН СССР. Серия литературы и языка*. – 1976. – № 6. – С. 514–526.

Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови, к. ф. н., ст. викл. Токарчук В. А.